

vratu, da te nobena osveta in nobena nesreča nikdar in nikjer ne bo mogla doseči!»

Vešča Črnuška je tedaj podlegla skušnjavi, dvignila se je v zrak in divji babi kazala pot do kraljice belih lilij, do rajsko čarobne lilije Meduške. Letela je pred njo in je v oholi veri v svojo bodočo veličino pozabila grdobijo izdajalskega svojega početja. Tako je prispela tik do bele lilije Meduške, do lepe kraljice svoje, a ko jo je hotela pokazati divji ženi — se je dvignila iz njene cvetne čaše mala vila z zvezdico v zlatih laseh, iztegnila preteče malo ročico in dejala:

»Izdajalka, prodala si svojo kraljico, zato bodi zaznamenovana na vse večne čase z znakom sramote in samote, in noč bodi vse tvoje življenje, dokler te ne odreši sama smrt, katere znak boš od tega trenutka dalje nosila na svojem temenu!«

Tako je dejala mala vila z zvezdico v zlatih laseh in vešča Črnuška je vztrepetala, odletela v samoto in v noč in se nikoli več ni vrnila v solnčni dan. Hudobna divja žena Grda pa je — pri tisti priči, ko je zagledala blesk kraljevske bele lilije — oslepela in se še sama spremenila v trdo skalo. V samoti tistega, že davno neznanega raja stoji še dandanes mrzla in negibna: črna vešča z mrtvaško glavo pa zaman čaka odrešitve, ki je ni in je še dolgo dolgo ne bo.

F. L.: Spomin na Francoze.

PRED kratkim so postavili v Ljubljani spomenik Napoleonovi Iliriji in ga slovesno odkrili v nedeljo 15. oktobra. Ta dan so se vršile v naši prestolnici lepe slovesnosti, ki so imele namen, predočiti sedanjemu rodu veliki dogodek, ko je pred 120 leti slavni francoski cesar in vojskovodja Napoleon Bonaparte združil naše in del dežel, kjer prebivajo Hrvatje, v eno francosko pokrajino: Ilirijo.

Naš narod je to združitev iskreno pozdravil in najboljši pesnik tedanjega časa, Valentin Vodnik, je zapel svojo navdušeno »Ilirijo oživljeno«.

Po odhodu Francozov se je Ilirija spet razdružila, a v našem narodu je od tedaj vedno tlela želja po združenju vseh dežel, kjer prebivajo Slovenci.

Francoska okupacija naših dežel je zapustila v narodu neizbrisne spomine. Že priznanje slovenskega jezika v javnosti, zlasti v šolah, je bilo za naš zaničevani narod nekaj velikega. Vse poznejše čase smo se pod tujimi vladavinami sklicevali na to svojo narodno pravico.

Naši pisatelji so vedno radi jemali za snov svojim povestim dogodke iz francoskih časov. Omenjamo samo Jurčiča in njegove »Spomine starega Slovenca«.

V ustnem izročilu je pa ostalo še tudi polno dogodkov, ki bi jih bilo škoda, če jih zagrne čas v pozabljenje. Kajti z vedenjem Francozov so bili naši ljudje splošno zadovoljni. Le žal jim je bilo, da se niso mogli z njimi porazgovoriti. Hvalili so jih kot poštene in dobre ljudi, ki niso mirnim deželanom prizadeli nič hudega. Tudi kradli niso kot navadno vojaki v vojnih časih, ampak vse pošteno plačali.

Naj navedem le en spomin na Francoze tega časa, kot nam ga je pripovedala naša rajnka stara mati. Zvedela je to od svoje matere, ki je živila v francoskih časih. Pravila je: Imeli smo na desnem bregu Save hišo, ki je bila v francoskih časih še lesena. Pozneje je pogorela. Imela pa je iz tistih bojev v steni kroglo iz puške. Takrat so se udarili Francozi z Avstrijci kar črez Savo. Francozi so bili na naši strani, Avstrijci pa na smleški. Pokalo je — nič kako. Mi smo se tiščali v kleti za družinsko sobo in molili za mir in za duše vseh tistih, ki so padli na obeh straneh, ali pa še bodo.

Tisti dan pa ni bilo nič hudega. Menda so se samo iskali in so streljali bolj tjavendan. Samo enega ranjenega Francoza smo videli, ki je šel z obvezano roko nazaj proti sosednji vasi.

Čez nekaj dni je pa prišlo več francoskega vojaštva. Imeli so tudi konje s seboj. Po vseh hišah so jih oddali. Mi smo dobili štiri vojake in enega konja. Nastanili so se v hlevu, kjer smo imeli še eno kravico. Več tednov so bili Francozi pri nas in kar privadili smo se drug drugemu. Prav mirni in pošteni fantje so bili, da se jih nismo nič bali. Še za varuha so bili, če smo šli od doma. Posebno tisti, ki je imel konja, je bil dober fant. Nikoli se ni razjezil, tudi če mu je konj nagajal. Kar so rabili, so kupili. Naši kravi je oni, ki je imel konja, dal včasih še kako pest ovsa, ko se je žival stegovala proti njemu. Dala sem včasih temu vojaku kako merico mleka, pa mi je hotel še to plačati. Ker nisem hotela vzeti, se je tako lepo z rokami zahvaljeval kot naši otroci, pa nekaj pripovedoval, a nisem nič razumela, kar mi je bilo kar nerodno. Temu vojaku so rekali njegovi tovariši »Žon«.

Pa so se nekega dne spet udarili, a tedaj pa bolj zares. Dva dni je bilo tako okrog Save, da nikoli tega. Tretji dan so se Francozi začeli umikati, ker jih je bilo najbrž premalo.

Nam je tiste čase že vsega primanjkovalo. Letina je bila slaba, a še od tistega smo morali nekaj dati za vojaštvo. Denarja smo sicer imeli, a zanj ni bilo mogoče dobiti blaga.

Tiste dni, ko so se udarili Francozi z Avstrijci, sem prav pometla po kašči in spravila skupaj še za borno peko. Jemala sem ravno hlebčke iz peči, ko pribeži mimo hiše nekaj Francozov, ki so se umikali pred Avstrijci. Zadišal jim je novopečeni kruh in pridrli so v vežo, mi vrgli vsak po en srebrn denar, vzeli hlebčke in bežali naprej. Vse to je bilo v hipu. Samo dva hlebčka sta mi še ostala. Vrgla sem jih v hitrici v pepel pod ognjišče, ko sem zagledala vojake na pragu.

Streljanje je medtem ponehalo. Stopila sem na prag in gledala, kaj še pride. Avstrijcev še ni bilo videti. Pač pa sem zagledala francoskega konjenika, ki je drvel naravnost čez njive proti naši hiši. Skrila sem se v podstrešje in pri mali odprtini gledala, kaj bo. Že je bil na vrtu in zavil je proti hlevu. Vojak na konju je omahoval. Spoznala sem našega »Žona«. Konj je butil naravnost v priprti hlev. Na pragu hleva pa je nekaj padlo, a nisem mogla videti, kaj. V hipu sem bila pred hlevom. Od strahu sem skoro padla na kolena. Čez hlevski prag je ležal »Žon« in si s krvavo roko tiščal prestreljene prsi. Ležal je vznak. Naravnost vame je imel uprte oči, kot bi prosil pomoči. A zanj je ni bilo več. Hitro sem privlekla otep slame in mu nekoliko naravnala ležišče. Še je hropel in kazal rano. Videla sem, da bo umrl in prinesla sem mu križ. Poljubil ga je in pritisnil k sebi. Še nekaj je mrmral in zdelo se mi je, da kliče mater. Prišel je medtem moj mož in molila sva oba glasno za dušo umirajočega. Ubogi, dobri naš »Žon« je brez boja v nekaj minutah vpričo naju izdihnil.

Kmalu so prišli avstrijski vojaki. Deli so mrliča na voz in ga odpeljali bogvekam.